

Джунь Вероніка Андріївна
студентка гр. ПОФГзм-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к. е. н., доцент Савчук С. В.

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку світового господарства «мобілізація тимчасово вільних коштів фізичних і юридичних осіб та їх ефективний розподіл між різними секторами економічної системи, що здійснюється за допомогою фінансового ринку» [1, с. 62], є важливою домінантою модернізації національної економіки будь-якої країни світу.

Безумовно, у нинішніх реаліях ощадно-інвестиційні процеси українських домогосподарств дещо уповільнилися. Однак переконані, що, навіть попри негативний вплив кризових явищ, пов'язаних із поширенням пандемії COVID-19 у світі та Україні, на добробут громадян та обсяги їхніх заощаджень, «інвестиційний потенціал вітчизняних домогосподарств все ще залишається великим, і його потрібно якнайефективніше використати в сучасних економічних умовах» [2, с. 200]. У цьому контексті важливим пріоритетом продовжує залишатися «формування нової економічної культури та нового економічного мислення, які передбачають належний рівень фінансової освіченості та фінансової грамотності громадян України» [3, с. 17], які серед численних форм заощаджень будуть спроможними обирати найбільш оптимальну з-поміж наявних, обов'язково враховуючи рівень прибутковості та ризиковості кожної з них.

Насамперед зазначимо, що ось уже впродовж тривалого періоду часу домогосподарства в Україні лівову частку своїх заощаджень традиційно довіряють банківським установам, оминаючи увагою інші форми заощаджень, які пропонує зокрема сектор небанківських фінансових послуг. Тож досить перспективним і актуальним у зазначеному контексті вважаємо розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення як відносно нової форми заощаджень українських громадян, яка має потужний потенціал для свого розвитку в сучасних умовах. Загалом сутність цієї форми заощаджень полягає у залученні недержавними пенсійними фондами України пенсійних внесків від вкладників (як юридичних, так і фізичних осіб) на тривалі строки та інвестуванні акумульованих коштів передусім з метою їх накопичення та захисту від інфляції.

Проте членам домогосподарств при реалізації своїх заощаджень у формі цього фінансового інструменту слід пам'ятати про те, що розмір недержавної пенсії буде залежати не лише від вкладеної суми, але й від величини інвестиційного прибутку, яку отримає фонд за період інвестування вкладника. Тому період інвестування, сума та періодичність отриманих від вкладників внесків, які інвестуватимуться недержавним пенсійним фондом упродовж тривалого періоду, мають стати важливими елементами ощадно-інвестиційної стратегії домогосподарств.

Загалом на кінець 2020 року в Україні функціонувало «63 недержавних пенсійних фонди у 9 регіонах, з них 40 НПФ (або 69,0%) зареєстровані у м. Києві» [4].

Аналізуючи динаміку основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні упродовж 2014-2020 років, зазначимо, що у 2020 році, порівняно із попередніми роками, спостерігалось збільшення кількості укладених пенсійних контрактів з фізичними особами (81,0 тис. шт., що на 15,4% або 10,8 тис. шт. більше порівняно із 2019 роком). Відтак, зросли і надходження пенсійних внесків від фізичних осіб (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні у 2014-2020 рр. [4]

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1. Кількість НПФ	76	72	64	64	62	65	63
2. Загальна кількість укладених пенсійних контрактів (тис. шт.) в т. ч.							
– з вкладниками – юридичними особами	14,1	7,6	7,3	6,9	6,8	6,8	6,8
– з вкладниками – фізичними особами	41,6	52,0	55,2	51,7	61,9	70,2	81,0
3. Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	833,6	830,2	834,0	840,8	855,3	874,6	883,0
4. Пенсійні внески, млн. грн. в т. ч.							
– від фізичних осіб	72,9	80,1	92,2	124,3	172,1	222,7	300,7
– від юридичних осіб	1739,7	1770,4	1802,1	1772,3	1827,7	1937,3	2075,5
– від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3

Принагідно зазначимо, що частка укладених пенсійних контрактів з фізичними особами становить 92,3% загальної кількості укладених контрактів у 2020 році, а «частка вкладників – фізичних осіб становить 79,8 тисяч або 97,4% загальної кількості вкладників» [4]. Загалом же кількість вкладників недержавних пенсійних фондів України за останній рік «зросла саме за рахунок збільшення кількості вкладників – фізичних осіб на 2,4%» [4].

У 2020 році зросла і загальна чисельність учасників НПФ, яка «станом на 31.12.2020 р. становила 883,0 тис. осіб (станом на 31.12.2019 р. – 874,6 тис. осіб), з яких отримали/отримують пенсійні виплати 87,0 тис. осіб (9,9% від загальної кількості учасників)» [4].

Про переваги досліджуваної форми заощаджень домогосподарств свідчить і позитивна динаміка пенсійних виплат учасникам недержавних пенсійних фондів України (маються на увазі одноразові виплати і виплати на визначений строк), які у 2020 році становили 1 107,4 млн. грн., що на 16,9% більше у порівнянні із аналогічним періодом 2019 року. Причому слід наголосити, що «одноразові виплати зросли на 9,3%, а пенсійні виплати на визначений строк – на 29,6%» [4].

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що основними недоліками діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні, які впливають на вибір домогосподарствами інструментів інвестування заощаджень, є: незначна тривалість їхнього функціонування, а відтак – складність вибору фонду для здійснення пенсійних внесків; а також все ще не співмірне співвідношення пенсійних виплат до пенсійних внесків громадян, оскільки надходження пенсійних внесків здійснюються швидшими темпами, аніж пенсійні виплати.

Відтак взаємодія недержавних пенсійних фондів України з фізичними особами має бути передовсім спрямована на стимулювання ощадно-інвестиційної поведінки вітчизняних домогосподарств з метою залучення пенсійних внесків громадян на довгострокову перспективу. Це є надзвичайно важливо, адже збільшення обсягів заощаджень «окрім економічного, має також вагоме соціальне і політичне значення, оскільки сприяє підвищенню життєвого рівня населення та його соціальної захищеності, зміцненню середнього класу й посиленню його фінансової незалежності» [5, с. 171].

Список використаних джерел:

1. Кізима Т. О., Луцишин О. О. Аналітичний огляд інфраструктури фінансового ринку України: інституційний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2016. Вип. 2 (30). С. 62-69. URL: [http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14566/1/Стаття Кізима Т.О.%20 Луцишин О.О..pdf](http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14566/1/Стаття%20Кізима%20Т.О.%20Луцишин%20О.О..pdf).
2. Кізима Т. О. Заощадження домашніх господарств: сутнісно-теоретичні та класифікаційні аспекти. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. Вип. 10 (113). С. 200-206. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=QoZJOgQAAAAJ&citation_for_view=QoZJOgQAAAAJ:mVmsd5A6BfQC_.
3. Юрій С. І., Кізима Т. О. Фінансова грамотність населення у контексті сучасних освітніх тенденцій. *Фінанси України*. 2012. № 2 (195). С. 16-25. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_12_02_016_uk.pdf.
4. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2020 р. URL: https://www.nssmc.gov.ua.npf_4_kv-2020.
5. Кізима Т. Заощадження домогосподарств: світовий досвід і вітчизняні реалії. *Інноваційна економіка*. 2013. №7 (45). С. 171-176. URL: [http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14554/1/Стаття Інновації економіка Кізима Т.О..pdf](http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14554/1/Стаття%20Інновації%20економіка%20Кізима%20Т.О..pdf).